

уплываючы на людзей з усіх бакоў. Грамадзян пачыналі «апрацоўваць» ужо з дзяцінства: была створана арганізацыя «Гітлерюгенд»; адчынялі нацыянал-палітычныя вучэбныя ўстановы для падрыхтоўкі будучых нацысцкіх кіраўнікоў. У ліцэях Германіі, напрыклад, быў уведзены такі прадмет як расавае вучэнне, пад час якога пры дапамозе шматлікіх вымяральных прылад настаўнік рабіў замеры частак цела і твару для падцвержання арыйскага паходжання. І канешне вялікі прапагандскі ўплыў мелі прамовы фюрэра і Гебельса. Міністар прапаганды заўсёды вельмі доўга рыхтаваўся перад выходам да людзей. Ён рэпэціраваў пэўныя часткі сваёй прамовы і некаторыя рухі. У зале, дзе адбывалася само дзеянне, сядзелі партыйныя дзеячы, якія павінны былі апладзіраваць у пэўных месцах, і былі запрошаны акцёры, якія рабілі спантанія станоўчыя рухі.

І прапагандская дзейнасць не абмяжоўвалася толькі тэрыторыяй Германіі. На акупаваных тэрыторыях, менавіта, на тэрыторыі Беларусі, яна мела свае пэўныя формы. Каб падмацаваць давер насельніцтва да нямецкага кіравання, быў створаны Саюз беларускай моладзі, у які прымалі нават тых маладых людзей, якія мелі праблемы з выхаваннем ці якія з'яўляліся злачыннымі элементамі грамадства. Мясцовыя прапагандысты (так званыя пераадукаваныя былыя палонныя) распаўсюджвалі заклік да супрацоўніцтва праз газеты, малюнкi, але самым зручным сродкам былі плакаты. Каб пашырыць эфект праганды надпісы на іх рабіліся на беларускай мове і акцэнт пераносілі на балючыя пункты для савецкага чалавека – Сталін ці бальшавіцкая ўлада. Таксама выкарыстоўвалі вобразы нацыянальных герояў і людзей у традыцыйным адзенні. Забаранялася слухаць маскоўскую лінію і асабіста радыёхвалю ВВС, дазволена была толькі нямецкая.

А. Голубева

НЕПРЫСТУПНАЯ ЦВЯРДЫНЯ НА ДНЯПРЫ

Больш за тры чвэрці стагоддзя прайшло з абарончых баёў пад Магілёвам летам 1941 года, якія далі істотны штуршок для пачатку зрыву «маланкавай вайны» германскага Вермахта. 15 ліпеня быў аддадзены загад Вярхоўнага Глаўнакамандуючага з такімі словамі: «Магілёў зрабіць непрыступнай крэпасцю».

Існуе традыцыйная канцэпцыя абароны Магілёва, замацаваная на аснове ацэнак намесніка камандуючага Заходнім фронтам генерал-лейтэнанта А. І. Яроменкі. У сваіх пасляваенных успамінах ён пісаў пра тры этапы гераічнай абароны цвярдзіні на Дняпры. Першы этап – адыходзячыя часці 13-й арміі і 61-а стралковага корпуса вялі на далёкіх і бліжніх подступах да горада напружаныя баі з перадавымі часцямі вермахта. Разведвальным групам была пастаўлена задача абараняць дняпроўскі рубеж: яны у 20–25 км наперадзе асноўнай лініі абароны сустракалі праціўніка і прымушалі яго разгортвацца ў баявы парадок, замаруджваючы прасоўванне гітлераўцаў на

ўсход і выігрываючы неаходны час для стварэння абарончага рубяжа. Другі этап – абарончыя баі шлі на асноўнай паласе абароны перад Магілёвам і на ўсходнім беразе Дняпра на абодвух флангах 61-га стралковага корпуса. Паводле ўспамінаў удзельнікаў абароны Магілёва, гэты час адзначаўся «вымотваннем» сіл ворага. Трэці этап – абаронцы Магілёва апынуліся ў поўным акружэнні. Злучэнні 61-га стралковага корпуса былі акружаны ворагам і раздзелены на часткі, 172-я дывізія і полк 110-й стралковай дывізіі апынуліся адрэзанымі ад асноўных сіл корпуса. Гэты этап адзначаюць найбольшай самааданасцю і гераізмам у салдат, бо вораг пераўзыходзіў іх у сілах.

Неабходна паглядзець на гэту праблему і здругога боку. Дзякуючы новым даследаванням беларускіх гісторыкаў, мы ў рэшце маем магчымасць звярнуцца да арыгінальных нямецкіх дакументаў для паказу падзей з другога боку. Асаблівае значэнне ў гісторыі абароны Магілёва належыць загаду №1 на абарону, які быў аддадзены камандзірам 172-й стралковай дывізіі генерал-маёрам М. Ц. Раманавым 7 ліпеня 1941 г. Упершыню сталі вядомы дакладныя звесткі пра размяшчэнне рот, батальёнаў і палкоў дывізіі на баявой лініі абароны магілёўскага плацдарма. Другім адметных дакументам з’яўляецца аэрафотаздымак Магілёва зроблены разведвальнай службай люфтвафэ 8 ліпеня 1941 г. з вышыні 6000 м. Дзякуючы фотаздымку можна дакладна вызначыць месцы знаходжання асобных баявых аб’ектаў, размяшчэнне якіх нельга было высветліць раней.

Такім чынам, можна прыйсці да наступнай высновы: загад зрабіць Магілёў непрыступнай цвярдэняй быў фактычна выкананы. Нямецкія дакументы сведчаць, што Магілёўскі абарончы плацдарм быў ператвораны ў амаль непрыступны абарончы рубяж, таму ў нямецкіх дакументах Магілёў быў названы «Festung» ці крэпасць.

Е. Дегтерова

ВОЙНА В СУДЬБЕ МОЕГО РОДОВОДА

Толькі на нинешнем этапе жыцця гісторыя сям’і стала для мяне найбольш значымой тэмай для даследавання. Обратимся к родоводному древу и рассмотрим его по линии отца.

В семье моего прадеда Павла Дегтерова было четверо взрослых детей, ждали еще прибавления. Иван (мой дед) родился в 1935 году. Но вскоре началась война. Повестку о призыве в армию и отправку на фронт получил дедушка Прокоп. Вот что рассказывал мой дедушка Иван о своем брате Прокопе – участнике Великой Отечественной войны:

«Родился он в д. Беляевка в 1922 г. в семье колхозников. Началась война, и сразу по прибытии в Чечерск был зачислен в истребительный батальон. Долго не пришлось сражаться. Немцы в конце августа заняли Чечерский район, и Прокоп с батальоном ушел в лес, где вскоре был создан партизанский отряд. По заданию командира отряда его отправили в Чечерск